

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

KORPORATIV AXBOROT TIZIMLARI UCHUN XAVFLARNI BAHOLASHNING AHAMIYATI

Usmanov Bexzod Shuxratovich,

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi

Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

Musoqulova E'zoza Anvar qizi,

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi

Toshkent axborot texnologiyalari universiteti, talaba

Annotatsiya. Ushbu maqola axborot tizimi tushunchasi, korporativ axborot tizimlarining umumiy xususiyatlari va asosiy funksiyalari, xatarlarni tahlil qilishning asosiy usullari haqida korporativ axborot tizimlari uchun xavflarni baholash usullarini tahliliy ma'lumotlari o'rganilgan.

Kalit so'zlar: Axborot tizim, uskuna, dasturiy ta'minot, korporativ axborot tizimlari, HRM, autentifikatsiya, xatarlarni tahlil qilish, CRAMM, FRAP usuli.

Abstract: This article explores the concept of an Information System, the general characteristics and basic functions of corporate information systems, the analytical data of risk assessment methods for corporate information systems on the main methods of risk analysis.

Key words: Information system, hardware, software, corporate information systems, HRM, Authentication, risk analysis, CRAMM, FRAP method.

Абстракт: Аннотация. В данной статье рассматривается понятие информационной системы, общая характеристика и основные функции корпоративных информационных систем, основные методы анализа рисков.

Ключевые слова: Информационная система, оборудование, программное обеспечение, корпоративные информационные системы, HRM, аутентификация, анализ рисков, CRAMM, метод FRAP.

Yangi axborot texnologiyalari har qanday mamlakat milliy iqtisodiyotining barcha sohalariga jadal sur'atlarda joriy etilmoqda. Mahalliy va global ma'lumotlar uzatish tarmoqlarining paydo bo'lishi kompyuter foydalanuvchilariga tezkor ma'lumot almashish uchun yangi imkoniyatlarni taqdim etdi. Agar yaqin vaqtgacha bunday tarmoqlar faqat aniq va tor maqsadli maqsadlarda (universitet tarmoqlari, harbiy idoralar, maxsus xizmatlar tarmoqlari va boshqalar) yaratilgan bo'lsa, unda Internet va shunga o'xshash tizimlarning rivojlanishi deyarli har bir kishining kundalik hayotida global ma'lumotlar tarmoqlaridan foydalanishga olib keldi. Korporativ tarmoq-ushbu tashkilot qoidalariga muvofiq yagona tashkilotga tegishli va / yoki boshqariladigan aloqa tizimi.

Zamonaviy sharoitda har qanday tashkilotning etakchi pozitsiyalari, birinchi navbatda, ma'lumotlarga kirish, saqlash va sifatli qayta ishlash imkoniyatlari bilan belgilanadi. Natijada, axborot texnologiyalari sohasidagi ilg'or yutuqlardan malakali foydalanish katta ahamiyat kasb etmoqda.

Ushbu masalaning echimi korporativ axborot tizimi bo'lib, u korxonani boshqarishning barcha funksiyalarini avtomatlashtirish g'oyalari va usullarini amalga oshiradigan texnik va dasturiy vositalar to'plamidir.

Tanlangan mavzuning dolzarbligi korporativ axborot tizimi qiziqish doimiy ravishda o'sib borishi bilan bog'liq. Endi kompaniyalar faoliyatini avtomatlashtirish muammolari deyarli hamma

uchun muhim bo‘lib qoldi, korporativ axborot tizimi hamma joyda qo‘llaniladi. Ammo ko‘pincha korporativ axborot tizimni o‘zgartirish va takomillashtirishni talab qiladi.

Tizim – bu o‘zaro bog‘liq va yagona maqsadga erishish uchun ma’lum qoida asosida o‘zaro munosabatda bo‘ladigan elementlar to‘plamidir. Bu elementlar to‘plami oddiy elementlar yig‘indisidagina iborat bo‘lmay, har bir element ham o‘z navbatida tizim bo‘lishi mumkin. Tizimlarni turli belgilarga ko‘ra turkumlarga ajratish mumkin. Umuman olganda, tizimlar moddiy yoki mavxum bo‘lishi mumkin (mavxum - inson ongi maxsuli). Moddiy tizimlar, asosan moddiy ob‘ektlar to‘plamidan tashkil topadi. O‘z navbatida moddiy tizim anorganik (mexanik, ximik) va organik (biologik) tizimga yoki aralash tizimga ajratiladi. Moddiy tizimlarda asosiy o‘rinni ijtimoiy tizim egallaydi. Bunday tizimning xususiyatlaridan biri insonlar o‘rtasidagi munosabatlarni aks ettirishdir. Mavhum tizimlar inson ongining maxsuli bo‘lib, har xil nazariyalar, bilimlar, gipotezalardan iborat. Yangi axborot texnologiyasi ham moddiy tizim elementlarini (kompyuterlar, hujjatlar, insonlar), ham nomoddiy tizim elementlarini (matematik modellar, inson bilimlari va hokazo) o‘z ichiga oladi. Shu orada axborot texnologiyasiga ta’rif berib o‘tish maqsadga muvofiqdir. Tizimlar tuzilishi bo‘yicha oddiy yoki murakkab bo‘lishi mumkin. Oddiy tizimlarni tashkil etuvchi elementlar soni kam bo‘lib, sodda tuzilishga ega bo‘ladi.[1]

“Axborot tizimlar” shuningdek, odamlar va tashkilotlar ma’lumotlarni to‘plash, filtrlash, qayta ishlash, yaratish va tarqatish uchun foydalanadigan ma’lumotlarga va kompyuter texnikasi hamda dasturiy ta’minotining qo‘shimcha tarmoqlariga tegishli tizimlar haqidagi akademik sohaviy tadqiqotdir. Asosiy e’tibor aniq chegaraga ega bo‘lgan axborot tizimiga, foydalanuvchilar, protsessorlar, saqlash, kirish, chiqish va yuqorida aytib o‘tilgan aloqa tarmoqlariga qaratiladi.

Korporativ axborot tizimi - bu yirik va o‘rta korxonalarining, shu jumladan yagona boshqaruvni talab qiladigan kompaniyalar guruhidan tashkil topgan korporatsiyalarning barcha turdagi iqtisodiy faoliyatini kompleks avtomatlashtirish uchun mo‘ljallangan kengaytiriladigan tizim. Kompaniyaning kadrlar, moddiy, moliyaviy va boshqa resurslarini boshqarish tizimini birlashtiradi, kompaniyani rejalashtirish va boshqarishni qo‘llab-quvvatlash, uning rahbarlari tomonidan boshqaruv qarorlarini qabul qilishni qo‘llab-quvvatlash uchun ishlatiladi. Korporativ axborot tizimi deganda biznes strategiyasi va axborot texnologiyalarini birlashtirgan boshqaruv mafkurasi tushunilishi mumkin.

Korporativ axborot tizimlari quyidagilarga imkon beradi:

* korxonada faoliyatini tasavvur qilish, rahbariyatga mavjud kamchiliklarni to‘g‘ri baholash va potentsial manbalari va takomillashtirish yo‘nalishlarini topish imkoniyatini berish;

* korxonaning o‘ziga xos xususiyatlari uchun axborot boshqaruv tizimini sozlash vaqtini qisqartirish;

* axborot boshqaruv tizimini amalga oshirish variantlarini keyingi tarqatish uchun tayyor shaklda namoyish eting va tuzating, ularning har biri korxonani rivojlantirishning keyingi bosqichiga o‘tishda tanlanishi mumkin.

Xatarlarni boshqarish amaliyotida risklarni tahlil qilishning quyidagi usullari eng mashhur bo‘ldi:

- statistik;
- xarajatlarning maqsadga muvofiqligini baholash;
- ekspert baholash;
- tahliliy;
- analoqlardan foydalanish usuli;

➤ moliyaviy barqarorlik va to'lov qobiliyatini baholash;

➤ xatarlarni to'plash oqibatlarini tahlil qilish;

Xatarlarni tahlil qilishning statistik usuli

Xatarlarni tahlil qilishning statistik usuli, agar kompaniya tahlil ob'ekti bo'yicha etarli analitik va statistik ma'lumotlarga ega bo'lsa, qo'llaniladi. Ushbu usulning mohiyati shundaki, zararning yuzaga kelishi ehtimolini hisoblash uchun o'tmishda kompaniya tomonidan tahlil qilingan operatsiyalarning samaradorligi haqidagi barcha tarixiy ma'lumotlar tahlil qilinadi.

Ushbu bosqichda CRAMM aniqlangan xavflar va ularning darajalariga mos keladigan bir nechta qarshilik choralarini ishlab chiqaradi.

Shunday qilib, CRAMM hisoblash usulining namunasidir, unda dastlabki baholar sifat darajasida beriladi va keyin miqdoriy baholashga o'tish amalga oshiriladi (ballarda).

Usulda axborot xavfsizligi risklarni boshqarish jarayonining bir qismi sifatida ko'rib chiqilishi taklif etiladi. Axborot xavfsizligi sohasidagi xatarlarni boshqarish - bu kompaniyalarga himoya vositalari uchun mablag' va kuch xarajatlari va olingan ta'sir o'rtasidagi muvozanatni topishga imkon beradigan jarayon.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak

Axborot tizimi - bu foydalanuvchilarni axborot bilan qo'llab-quvvatlash maqsadida funktsional muammolarning ma'lum bir ro'yxatini hal qilish uchun o'zaro bog'liq ma'lumotlar, dasturiy va texnik vositalar, xodimlar, axborot texnologiyalari va menejment to'plami. Biroq, korxonada samaradorligini oshirishga erishish uchun axborot tizimini tanlashga juda jiddiy yondashish kerak. Xavf miqdori tahdidni muvaffaqiyatli bajarish ehtimoli va natijada etkazilgan zarar miqdori bilan belgilanadi. Mumkin bo'lgan zararni har doim ham pul birliklarida ifodalash mumkin emas va tahdidni muvaffaqiyatli amalga oshirish ehtimoli umuman aniq baholanmaydi. Korporativ axborot tizimining asosiy maqsadi kompaniyaning biznes samaradorligini oshirishdir. Korporativ axborot tizimining funktsional tarkibi va dasturiy ta'minotiga qo'yiladigan talablar korxonaning faoliyat turi, mulkchilik shakli, hududiy joylashuvi, boshqaruv tizimi kabi xususiyatlari bilan belgilanadi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. M.Aripov. Axborot texnologiyalari. O'quv qo'llanma T.: "Noshir" 2009. 366-b.
2. Discovering Computers 2016. Tools, Apps, Devices, and the Impact of Technology. 691 pg.
3. Brian P. Hogan HTML5 and CSS3, Second Edition. Level Up with Today's Web Technologies. Copyright © 2013 The Pragmatic Programmers, LLC. All rights reserved. 290 pg.
4. Ignatova: Qo'llanma /- rushina, N.G. Savelyeva; Seriya " O'quv kursi", M., 2002.
5. Randy H. Shih Auto CAD 2014 Tutorial - First Level: 2D Fundamentals Better Textbooks. Lower Prices.
6. Begimkulov U.Sh. Pedagogik ta'limda zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishning ilmiy - nazariy asoslari. Monografiya. - T: Fan, 2007. – 160 b.
7. Begimkulov U.Sh., Ikromova H.Z., Adashbaev Sh., Shoymardonov T., Isomov I. Ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanish.
8. Обзор системы анализа рисков Microsoft expert [сайт] URL:http://www.microsoft.com (дата обращения: 01.08.2010).
9. www.wikipedia.ru
10. www.vernikov.ru/kis/vern-3.htm